

28.12.1961 Kouvolassa

SUOMEN ULKOPOLITIikka JA

PUOLUSTUSVOIMAT

Turvallisuuskäsitteillä on ratkaiseva merkitys ulkopoliitikassa. Jokainen valtakunta pyrkii harjoittamaan suhteissaan naapurimaihin sekä muihin ulkovaltoihin sellaista politiikkaa, joka suojaisi parhaiten sen itsenäisyyden. Monilla valtioilla on ulkopoliitikassaan vanhat perinteet, ja eräät maat ovat halki vuosisatojen säilyttäneet omaksumansa johtoajatukset, joita ne ovat soveltaneet kaikkiin niihin liittyviin tapauksiin. Tällaista on ollut Englannin Euroopan-politiikka ja myöhemmältä ajalta Yhdysvaltojen noudattama ns. Monroen oppi, pari esimerkkiä mainitakseni.

Kun itsenäistynyt Suomi joutui valitsemaan ulkopoliittisen linjansa voidakseen sen avulla parhaiten tyydyttää turvallisuuden tarpeensa, sillä oli teoreettisesti katsoen kaksi tietä: joko liittyminen Neuvostoliiton vastaiseen rintamaan tai pyrkimys saavuttaa puolueettomuus suhteessaan itäiseen naapuriinsa. Suomi valitsi ensiksi mainitun tien. Syynä siihen oli - Paasikiveä lainatakseni - saavutetun itsenäisyyden herättämä itsetunto ja Kansainliittoa kohtaan tunnetun luottamuksen pettyminen. Ei kiinnitetty huomiota siihen, että Neuvostoliiton heikkoudentila, jota kesti aina 1930-luvun lopulle saakka, oli suurvalta-Venäjän historiassa poikkeuksellinen ja ohimenevä. Tosin me emme suinkaan olleet ainoat, jotka arvioimme väärin Neuvostoliiton merkityksen, sillä maailmankuulu saksalainen kansantalousmies Werner Sombart kirjoitti v. 1924: "Ellemme siis tahdo olla tyhmyreitä, on meidän edellytettävä, että jokainen tieto, joka esittää jotakin edullista Neuvosto-Venäjästä, on väärä."

Suomi ei ollut kuitenkaan sitonut millään sopimuksella käsiään, joten sillä oli mahdollisuus etsiä myös toista ratkaisua turvallisuuskysymykselleen. Arkaillen ja epämääräisesti ryhdyttiin 1920-luvun lopusta lähtien tutkimaan paremman yhteistyön aikaansaamista Neuvostoliiton kanssa. Nimenomaan v. 1935 hyväksytty Suomen pohjoismaainen suuntaus on ilmaus puolueettomuuspyrkimyksestä Neuvostoliiton suhteen.

Tämä puolueettomuuspolitiikkamme oli kuitenkin hyvin hauraalla pohjalla, kuten myöhemmät tapahtumat osoittivat. Siltä puuttui kaksi ratkaisevan tärkeää tekijää: suomalainen kansalaismielipide ei sen merkitystä ymmärtänyt ja Neuvostoliitto ei siihen luottanut. Kansalaisten keskuudessa vallitseva perivihollisen asenne Neuvostoliittoon ja valtionjohdon hyväksymä puolueettomuuslinja eivät käyneet yhteen. Kun Neuvostoliitto ei ilmeisesti tuntenut vähäistäkään luottamusta edes Suomen valtionjohdon tahtoon noudattaa puolueettomuutta suhteessaan itäiseen naapuriin, oli asetelma sellainen, että kovan paikan tullen ei vilpittömintäkään puolueettomuuspyrkimystä voitu toteuttaa. Syytyi talvisota.

Meidän on turhaa ryhtyä kärkeäjäimään 1930-luvun politiikastamme. Me olimme nuori kansa, me emme ymmärtäneet lainkaan ulkopoliitiikan merkitystä ja sen asettamia vaatimuksia. Itsenäisyyden saavuttaminen oli nostanut omanarvontuntoa erittäin suuresti, ilmassa oli suvaitsemattomuuden ja yltyöisänmaallisuuden henki. Tunteenomaiset katsomukset olivat pinnalla. Isänmaallisen kansanliikkeen oikeistoradikaalit tunnukset olivat saaneet laajan jalansijan erityisesti nuoren sivistyneistön piirissä. Kaikki nämä tekijät yhdessä loivat 1930-luvun. Sosiaalidemokraattien parissa oli vallalla jyrkästi 1930-luvun kiihkokansallisia, ahdasmielisiä ilmiöitä arvosteleva kanta, mutta se ei riittänyt. Porvarilliselta puolelta puuttuivat arvovaltaiset johtajat, jotka kenties olisivat voineet antaa oikean suunnan maan poliittiselle kehitykselle tänä historiamme ratkaisevan tärkeänä

vuosikymmenenä. Punamultahallituksen aikana 1930-luvun lopulla pääsivät vapaamieliset katsomukset voitolle, mutta liian myöhään. Toinen maailmansota oli ovella.

Vaikka emme ryhdy käräjänkäyntiin menneisyyttä vastaan, on meidän kuitenkin ennakkoluulottomasti sitä tutkittava. Sotien jälkeen on monesti tuntunut siltä, että meillä on pidetty suorastaan epäisänmaallisena tekona, jos joku on ryhtynyt selvittämään, mitä menneisyydessä todella on tapahtunut. Tällainen haluttomuus on kuitenkin tavallaan ilmaus samasta suvaitsemattomuudesta ja yltiöpäisyydestä, mikä 1930-luvulla vallitsi. Mutta kuinka me voisimme johtaa maamme asioita onnellisempaan suuntaan, jos emme tutki menneisyyttä ja selvitä, mikä siinä on ollut virheellistä?

Olen tämän katsauksen esittänyt sen vuoksi, että voisin 1930-luvun kokemusten valossa tarkastella puolueettomuuspolitiikkamme mahdollisuuksia nykyisissä olosuhteissa. Millainen on tilanne tänään?

Puolueettomuuspolitiikallamme on ensiksikin sopimusperäinen pohja. Vuonna 1948 Suomen ja Neuvostoliiton välillä laaditun ystävyys- ja avunantosopimuksen johtolauseessa on säännös Suomen oikeudesta pysytellä erossa suurvaltojen ristiriidoista. Se on sellaisenaan tärkeä lähtökohta puolueettomuuspolitiikallamme, mutta ei välttämätön. Esim. Ruotsin puolueettomuuspolitiikka ei nojaa mihinkään kaksipuoliseen sopimukseen. Meidän puolueettomuuslinjamme on hyväksytty myös läntisen maailman taholla, mistä ovat todistuksena sekä Englannin että Yhdysvaltojen kanssa tämän vuoden aikana yhteisesti laaditut tiedonannot.

Mikään valtio ei voi ylläpitää puolueettomuutta, jollei sen puolueettomuustahtoon ja -kykyyn luoteta. Luottamus on puolueettomuuspolitiikan a ja o. Kuta kriittisempi tilanne maan rajojen lähistöllä vallitsee, sitä tärkeämpää -- ja sitä vaikeampaa -- on luottamuksen säilyttäminen. Voimme olla erittäin tyytyväisiä sen johdosta, että Neuvostoliitto on ilmoittanut luottavansa Suomen noudattamaan puolueettomuuslinjaan aina niin suuressa määrin, että katsoi voivansa siirtää ystävyys- ja avunantosopimuksen perusteella esittämänsä sotilaalliset konsultaatiot. Pääministeri Hrustsevin Novosibirskissa 24. 11. 1961 pitämässä puheessa oli hyvin tärkeä ja meille suuriarvoinen lause: "Suomen puolueettomuus on merkittävimpiä takeita rauhan ja levollisuuden säilymisestä Pohjois-Euroopassa ja Itämeren alueella."

Vihdoin on sanottava, että kansamme on puolueettomuuspolitiikan kannalla. Se ymmärtää puolueettomuuspolitiikkamme kansallisen merkityksen ja antaa sille täyden tukensa. Kevytmielinen ja pilkallinen suhtautuminen puolueettomuuslinjamme vahvistamiseen on poikkeus säännöstä, mutta sellaisenaan varsin valitettava.

Puolueettomuuspolitiikan voidaan katsoa nojaavan neljään pilariin: 1) että se on ulkovaltojen tunnustama; 2) että ulkovallat luottavat siihen; 3) että oma kansa on sen takana ja 4) että maa on valmis ja kykenevä torjumaan puolueettomuuden loukkaukset. Neljäs kohta vie meidät maanpuolustuskysymyksiin.

Viime aikojen ulkopoliittiset tapahtumat ovat vetäneet maanpuolustuskysymyksemme ja siihen olennaisesti liittyvät puolustusvoimiemme tehtävät ja merkityksen julkisuuden valokeilaan. On kuulunut ääni, että maanpuolustuksemme on rappiotilassa ja puolustusvoimamme ovat valtiovallan pahasti laiminlyöminä vailla käytännöllistä merkitystä. Toiselta puolen on esitetty käsityksiä puolustusvoimiemme väärähenkisyydestä ja tarpeettomuudesta. Minun sallittaneen puuttua tähän kysymykseen poistaakseni väärinkäsityksiä ja antaakseni samalla kuvan siitä, millaisena valtiolta näkee nykypäivien puolustuskysymyksemme ja mitä se puolustusvoimiltaan odottaa.

Puolustusvoimiemme päätehtävänä on valmistautua valtakunnan puolustamiseen ja sen puolueettomuuden suojaamiseen valtiosopimuksemme hengen ja kirjaimen mukaisesti. Puolustusvoimat ovat näin ollen valtiovallan väline rauhantahtoisen puolueettomuuspolitiikkamme tukemisessa. Puolustusvoimat tukevat tätä politiikkaa jo pelkällä olemassaolollaan, tietenkin sitä paremmin, mitä tehokkaammat ne ovat. Niiden merkitys kasvaa ratkaisevaksi kuitenkin vasta silloin, kun kaikki muut keinot ristiriitojen sovitteluksi kohdaltamme ovat loppuun käytetyt. Jos maamme joutuu hyökkäyksen kohteeksi, muodostavat aseet sen viimeisen oljenkorren, johon silloin on tartuttava. On muistettava, että maamme asema idän ja lännen etupiirien rajavyöhykkeellä ei enää nykyisen asekehityksen valossa tarkasteltuna ole yhtä syrjäinen ja rauhoitettu kolkka kuin aikaisemmin, joten aina on olemassa kenties entistä suurempi vaara joutua vedetyksi mukaan suurvaltojen välisiin selkkauksiin.

Puolustusvoimiemme kunto ja kehittäminen ei näin ollen suinkaan ole yhdentekevä asia valtiovallalle. Näin se ei ole ollut yhdentekevä myöskään niille hallituksille, joiden aikana olen presidenttikauttani hoitanut. Tietenkään meidän oloissamme ei aseellisen puolustuksemme valmisteluihin voida uhrata valtion varoja samassa suhteessa kuin suurvalloissa tai sellaisissa maissa, jotka eivät kamppaile samojen suurien taloudellisten rakennustehtävien kanssa kuin me, mutta ilmeistä edistymistä kaikessa hiljaisuudessa suuren yleisön juuri sitä huomaamatta on meilläkin tapahtunut, hyvään ja oikeaan suuntaan.

Kehitystä puolustusvoimissamme on tapahtunut kaikilla rintamilla. Rinnan yleiseen sosiaaliseen uudistustyöhön sisältyvän, oloissamme varsin laajan varuskunnallisen rakentamistoiminnan kanssa on sitkeästi tehty työtä olosuhteisiimme soveltuvan taisteluvälineistön hankkimiseksi. Jatkuvan tutkimus- ja kokeilutoiminnan ansiosta on omin voimin kyetty kehittämään maavoimillemme meidän oloissamme erinomaisia puolustusaseita, panssaritorjunta-aseet ja jalkaväen aseet esimerkkeinä mainitakseni. Tärkeälle ilmatilamme puolustamiselle on luotu hyvät perusedellytykset rakentamalla viime vuosien aikana maahamme nykyaikainen ilmavalvontatutkien verkosto sekä kouluttamalla lentäjiämme modernien ilmataisteluvälineiden käyttöön. Myös meripuolustustamme on lujitettu rannikkotyöstä uusimalla ja uutta olosuhteisiimme soveltuvaa kevyttä aluskalustoa hankkimalla.

Puolustusvoimain perushankintaohjelmaa alettiin toteuttaa v:sta 1955 lähtien ja perushankintoihin on tähän mennessä käytetty n. 30 mrd. markkaa. Summa ei ole suuri, mutta olosuhteet ja hankintojen järkipäisen suuntaamisen huomioon ottaen kuitenkin merkittävä. Milloin meillä on ollut liian vähäiset edellytykset itse kokeilla ja kehittää puolustusvoimillemme tärkeitä laitteita, on ulkomaisin hankinnoin pyritty tyydyttämään. Tällöinkin on hankinnat suunniteltu siten, että ne eivät ole häirinneet kotimaista työllisyystilannetta, samalla kun ostot on suunnattu tasapuolisesti niihin maihin, joilla on ollut meille tarjottavana hyviä välineitä kohtuuhintaan. Viime aikoina ovat tällaiset hankinnat Neuvostoliitosta olleet puolustusvalmiuttamme merkittäväällä tavalla kohottavia. Tällä tavoin on nykyiset puolustusvoimamme voitu auttavasti varustaa taisteluvälineillä. Suomalainen sotilas ei ole, niin kuin ei ole koskaan ollut, ylenpalttisen varustettu. Sillä ei ole käytössään joukkotuhoaseita, mutta se tuntee vähät välineensä ja osaa niitä käyttää. Tässä mielessä puheet puolustusvoimiemme rappiostilasta, jotka kenties kymmenisen vuotta sitten olisivat olleet jossakin katsannossa oikeutettuja, ovat nyt perää vailla. Puolustusvoimat eivät ole missään valtakunnassa varustuksensa puolesta lopullisesti valmiit. Näin ei tietenkään ole meidänkään puolustusvoimiemme laita. Valtiovalta on täysin selvillä puolustusvoimiamme tälläkin hetkellä rasittavista puutteista ja se tulee yhteisymmärryksessä puolustusvoimain johdon kanssa jatkuvasti ponnistelemaan näiden puutteiden lieventämiseksi ja poistamiseksi.

Uudet välineet ovat vaatineet uusia menettelytapoja ja näin myös jatkuvasti uudistuvaa ja luovaa työtä koulutustoiminnassa, jossa sotilaskoulutuksen ohella on lyhyestä palvelusajasta huolimatta vielä voitava kiinnittää huomiota nuorukaistemme oikeaan käsittelyyn, fyysisen kunnon ylläpitämiseen ja kohottamiseen sekä henkiseen kasvattamiseen. Suomalainen sotilas on kautta aikojen osoittautunut yksilönä sisukkaaksi ja neuvokkaaksi taistelijaksi. Nykynuoriso ei ole fyysisten ja henkisten ominaisuuksiensa puolesta huonontunut. Mutta suuri merkitys on sillä kasvatusvaiheella, mistä puolustusvoimat miesten koulussaan ovat vastuussa. Minun on, ja luulen että monet yhtyvät mielipiteeseeni, annettava täysi tunnustus puolustusvoimiemme kouluttajakunnalle siitä uhrautuvasta koulutus- ja kasvatustyöstä, mitä se nuorisomme hyväksi on tehnyt. On erittäin valitettavaa, että puolustusvoimat kärsivät vakavaa kouluttajain puutetta, mutta toivon ja uskon, että tämäkin epäkohta korjautuu ja päteviä voimia saadaan tarvetta vastaavasti antautumaan sotilauralle nyt, kun epäkohtiin on tartuttu ja asiaan kiinnitetty julkistakin huomiota.

Voidaan sanoa, että puolustusvoimamme ovat kansamme pienoiskuva, kuitenkin se huomattavana erona, että sitä eivät heikennä kansaamme valitettavasti jäytävät poliittiset riitaisuudet. Puolustusvoimamme on pidetty ja tullaan vastakin pitämään erillään päivänkohtaisista kiistakysymyksistä. Vain tällaisena epäpoliittisena, puhtaasti ammatillisena laitoksena se säilyttää henkensä oikeana ja kuntonsa sekä toimintavalmiutensa korkealla.

Puolustusvoimat eivät ole valtio valtiossa. Maanpuolustusasioitamme punnitaan sotilaiden ja siviilihenkilöiden muodostamassa yhteisessä, pääministerin puheenjohdolla toimivassa elimessä, puolustusneuvostossa. Tällä tavoin toisaalta puolustusvoimain asialliset tarpeet ja toisaalta hallitusvallan resurssit voidaan riittävän ajoissa asettaa rinnan. Yhteistoimintaa ja toistensa toimialojen ymmärtämistä on lisäksi omiaan ratkaisevasti edistämään se totaalisen maanpuolustuksen koulutustoiminta, joka puolustusvoimain johdolla ja aloitteesta saatiin tämän vuoden keväällä tehokkaaseen käyntiin. Positiivisia tuloksia on jo havaittavissa.

Valtiovalta ei tunne vähäisintäkään epäilystä siitä, että puolustusvoimamme kaikissa olosuhteissa tulevat täyttämään niille annetut tehtävät. Valtiovalta pitää puolustusvoimia ominaan ja se haluaa tukea niiden työtä toivoen, että puolustusvoimillemme voitaisiin uhrata tulevaisuudessakin riittävää huomiota ja samalla taata niille työrauha, joita kumpaisinkin kaikessa tuloksellisessa kehittämistyössä tarvitaan.

Kun olen puheessani käsitellyt laajasti puolustuslaitoksemme nykyistä tilaa, haluan täydentää esitystäni mainitsemalla käsitykseni ulkopoliittikan kasvavasta merkityksestä nykyaikana nimenomaan pienille valtakunnille. Tämän vuoksi toistan, mitä lausuin 8. 5. 1960 tervehdyksessäni reserviupseerikoululle:

Valtakunnan itsenäisyyden turvaaminen ja maan oikeuksien varjeleminen on jokaisen valtion kansallisen politiikan perustehtävä. Missään olosuhteissa ei ole varaa unohtaa henkisen viljelyksen kehittämistä, aineellisen hyvinvoinnin lisäämistä tai sosiaalisten olosuhteiden parantamista, mutta niiden edelle kohoaa huolenpito maan itsenäisyyden ja vapauden turvaamisesta. Usein on käsitetty, että tämä tehtävä kuuluu joko yksinomaan tai pääasiallisesti maan aseellisille voimille. Varsinkin nykyaikana, jolloin sotilaallisten voimavarojen keskinäinen suhde suurvaltojen ja pienten valtioiden välillä suurenemistaan suurenee, ymmärretään yleisesti, kuinka keskeinen osa maan itsenäisyyden ja oikeuksien varjelemisessa on nimenomaan pienissä maissa langennut maan ulkopoliitikalle. On tarpeetonta virittää keskustelua tärkeysjärjestyksestä, kumpaisellakin, maan puolustusvoimilla ja maan ulkopoliitikalla, on oma tehtävänsä. Maan puolustusvoimiin kohdistuvassa huolenpidossa nähdään aivan oikein osoitus kansakunnan itsenäisyystahdosta.